

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

zasobiv navchalnoho pryznachennia [Use of electronic teaching aids]. *Pedagogical sciences*. No. 52. pp. 36–47. [in Ukrainian].

3. Zhaldak, M.I., Lapinskiy, V.V. & Shut, M.I. (2004). *Kompiuterno-oriientovani zasoby navchannia matematyky, fizyky, informatyky* [Computer-based teaching aids for mathematics, physics, computer science]. Kyiv, 110 p. [in Ukrainian].

4. Korbuts, O.H. (2010). *Elektronnyi pidruchnyk yak element osvithnoho seredovyshcha* [Electronic textbook as an element of the educational environment]. *Pedagogical sciences*. No. 51. pp. 24–46. [in Ukrainian].

5. Mandryk, Ye.V. (2009). *Suchasni navchalno-metodychni vymohy do elektronnykh zasobiv dystantsiinoho navchannia dlia inzhenerno-tekhnichnoho personalu derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy* [Modern educational and methodological requirements for electronic distance learning tools for engineering and technical personnel of the State Border Guard Service of Ukraine]. *Pedagogical sciences*. No. 51. pp. 67–69. [in Ukrainian].

6. Mukoviz, O.P. (2011). *Elektronnyi pidruchnyk u systemi navchalno-metodychnoho zabezpechennia VNZ* [Electronic textbook in the system of educational and methodological support of universities]. *Pedagogical sciences*. No. 56. pp. 10–25. [in Ukrainian].

7. Nyshchak, I.D. (2007). *Vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii u hrafichnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia* [The use of information technology in the graphic training of future teachers of labor education]. *Bulletin of Chernihiv Taras Shevchenko State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*. Chernihiv, Vol. 45. pp. 83–87 [in Ukrainian].

8. Nyshchak, I.D. & Yurkiv, M.P. (2021). *Aktyvizatsiia navchalno-piznavalnoi diialnosti uchniv na urokakh trudovoho navchannia zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii* [Activation of educational and cognitive activities of students in the lessons of labor training by means of information and communication technologies]. *Youth & market*, No. 1 (187). pp. 32–37. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.04.2022

УДК 378:351.74-047.22+316.77]:343(477) (043.3)

DOI:

*Олена Гомонюк, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

У статті висвітлено особливості формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів в освітньому процесі ВВНЗ. З'ясовано, що соціально-комунікативна компетентність особистості формується, виходячи з досвіду спілкування в соціумі, в умовах взаємодії з оточуючими людьми, та вимагає певної сформованості знань, умінь і навичок, що здобуваються у процесі спеціально організованого навчання. Доведено, що соціально-комунікативна компетентність майбутнього офіцера є комплексом знань, умінь і навичок ділової взаємодії, що заснований на ціннісно-гуманістичних установах особистості та забезпечує ефективність комунікативної діяльності.

Ключові слова: формування; соціально-комунікативна; компетентність; майбутні офіцери; освітній процес.

Лім. 11.

*Olena Homoniuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor, Professor of the
Psychology and Pedagogy Department
Khmelnitskiy National University*

PECULIARITIES OF FORMATION OF SOCIAL-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The author highlights the peculiarities of formation of social and communicative competence of future officers in the educational process higher military educational institutions (HEMI). It was found that the social and communicative competence of the individual is formed based on the experience of communication in society, in interaction with others, and requires a certain formation of knowledge, skills and abilities acquired in the process of specially organized learning.

It is proved that the social and communicative competence of the future officer is a set of knowledge, skills and abilities of business interaction, which is based on the values and humanistic attitudes of the individual and ensures the effectiveness of communicative activities.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

The author defines that in order to ensure the formation of the cadets' social and communicative activity, dialogue style of communication, skills to model controversy, discussion, controversy, development of communication techniques, it is advisable to personally involve future officers in communicative-subject activities based on subject-subject interaction. For this purpose, the following teaching methods are proposed: performing creative tasks in dyads, triads; discussions, presentations, reports, mastering, round table.

In order to gain an experience in teamwork, cadets were involved in a variety of creative activities based on cooperation, collaboration, co-creation through the use of problem lectures, part-search method, workshop with elements of "brainstorming", teamwork, "aquarium" technique, joint (extracurricular) research.

Business communication situations are simulated for future officers to master various strategies of communicative behavior; an analysis of situations related to the choice of different communication strategies, moral choices, features of intercultural interaction; elements of competition were introduced into the educational process.

It was found that the positive motivation of cadets to learn their native language is provided taking into account their inner motivations and aspirations, individual characteristics. It is determined that its formation was facilitated by the orientation of future officers on socially and personally significant values, humanistic orientation of education, which includes a positive attitude of the teacher to cadets as equal partners in communication.

It is generalized that the creation of situations of success is an important means of developing motivation to achieve in developing the cadets' desire for personal self-improvement. For this purpose, different types of independent work of cadets were used: performance of educational, training, search, creative tasks; finding, formulating and developing future options for future officers to solve problems.

It is proved that the use of educational-speech, natural-speech and problem situations, methods of visualization and aesthetic impact on cadets significantly intensifies their activities for the development of social and communicative competence.

It is determined that the personality-oriented technologies (structural-logical, game, training, dialogue) contribute to the development of a culture of thinking of future officers, their ability to systematize and generalize knowledge, the implementation of independent creative search.

Keywords: formation; social and communicative; competence; future officers; educational process.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність професійної діяльності офіцерів і досягнення її цілей залежить від їх здатності до спілкування й усвідомленого обирання стратегії міжособистісної взаємодії, вміння організувати багатобічну (у тому числі міжкультурну) комунікацію й управляти нею.

Аналіз основних досліджень і публікацій. До проблеми комунікативної підготовки майбутніх фахівців звертались такі дослідники, як: Л. Барановська, І. Саражинська, О. Семенов, Г. Яворська та ін., які показником соціально-комунікативної компетентності вважають належний рівень когнітивних та комунікативних умінь, зокрема: слухати іншого, встановлювати соціальний контакт, переконувати іншого, навіювати тощо. Проте у педагогічній науці недостатньо висвітлено особливості формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх офіцерів як висококваліфікованих фахівців.

Мета статті полягає у розкритті особливостей формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб розкрити питання, що пов'язані з формуванням соціально-комунікативної компетентності майбутнього офіцера, необхідно, передусім, розглянути поняття "компетентність" та "компетенція".

У компетентнісному підході дефініції "компетенція" та "компетентність" розмежовують,

однак найчастіше вони використовуються в одному річчзі.

Дефініція "компетентність" набагато ширше від таких понять, як знання, вміння або навички, вона включає їх у себе.

Вітчизняні дослідники трактують термін "компетентність" через поняття "здатність", "готовність", "володіння".

На думку В. Лугового, "здатність є найбільш уживаним та ключовим словом для розуміння і визначення компетентностей" [5].

Науковець О. Пометун під поняттям "компетентність" розуміє "володіння компетенцією, синтез когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду людини" [9].

Справедливим є визначення професійної компетентності як "спроможності кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу" [3, 18].

Погоджуємося з О. Семенов у тому, що професійна компетентність – це "уже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань, відповідних умінь і навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях" [10, 60].

Професійну компетентність фахівця А. Теплицька визначає як "інтегровану системну якість, що характеризує потенційні можливості особистості (знання, вміння, досвід), рівень і динаміку їх

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

розгортання в актуальній області, готовність розробляти професійні дії і реалізовувати їх на практиці” [11, 46].

Нині до ключових компетенцій дослідники відносять такі: ціннісно-сміслові, загальнокультурні, соціально-трудові, навчально-пізнавальні, інформаційні.

Аналіз наукових джерел уможливив конкретизацію поняття “комунікативна компетентність” через категорії “компетентність”, “комунікація” і “спілкування”, що дає змогу визначити зміст комунікативної компетентності як “сукупність комунікативних знань, умінь, здібностей, досвіду, мотивації, які забезпечують сприймання, розуміння, засвоєння, використання, передачу педагогічної інформації” [4, 12–13].

Соціально-комунікативна компетентність людини складається, виходячи з досвіду спілкування в соціумі і формується безпосередньо в умовах взаємодії з навколишніми людьми. Тому вона вимагає певної сформованості знань, умінь і навичок, що здобуваються у процесі спеціально організованого навчання. Це поняття можна вважати явищем як лінгвістики, так і педагогіки, оскільки воно співвідноситься зі знаннями, навичками й уміннями, що найбільш точно відображають багатогранність комунікативної компетентності, її важливу роль у розвитку особистості.

На думку О. Павленко, “комунікативна компетентність – це знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптованому рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації” [7, 12].

З нею погоджується і Н. Назаренко. Вона вважає, що “комунікативна компетентність майбутнього фахівця – документознавця є сукупністю умотивованих знань, умінь і навичок, необхідних майбутньому фахівцю для здійснення мовленнєвої діяльності у навчально-професійній сфері” [6, 12].

У своїй науковій роботі З. Підручна слушно зауважує, що “комунікативна компетентність – це інтегруючий компонент професійної компетентності майбутнього фахівця під час навчання” [8, 11].

Комунікативна компетентність є здатністю здійснювати мовленнєву діяльність відповідно до цілей та ситуації спілкування в рамках тієї чи іншої сфери діяльності.

Комунікація є елементом спілкування, що здійснює обмін різними ідеями, уявленнями, почуттями, інтересами. Комунікативна компетентність включає такі структурні елементи:

- знання способів взаємодії з навколишніми;

- вміння і навички використовувати ресурси мови при усному та письмовому спілкуванні;

- практичне освоєння діалогу та монологу;

- володіння навичками взаємодії у групі та колективі;

- здатність до виконання партнерства у рамках навчання;

- володіння різними соціальними ролями;

- вміння критично, але не категорично оцінювати думки та дії інших людей та ін.

Науковець І. Ковальчук поняття професійно-комунікативної компетентності майбутнього офіцера визначає як “складне інтегративне утворення, що являє собою сукупність професійно-комунікативних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, яке забезпечує успішне спілкування у військово-професійній сфері” [3, 3].

Одним із механізмів формування особистісних якостей молоді є засвоєння соціальних ролей. Поняття соціальної ролі детально розглядається соціальною психологією і часто пов’язується із поняттям соціальної позиції або соціального статусу як об’єктивного місця у соціальній структурі. Тому і визначення соціально-комунікативної компетентності набагато ширше й об’єднує в собі особистісні та міжособистісні якості, можливості, нахили, вміння, пізнання, що виражаються у різних ситуаціях, формах роботи та соціального життя.

Компетенція розглядається як основа (база) для наступного розвитку компетентності.

Низка дослідників проблеми соціально-комунікативної компетентності вважають за доцільне формувати її опосередковано – через розвиток окремих якостей і характеристик особистості, які безпосередньо пов’язуються та застосовуються у взаємозв’язку із досліджуваним феноменом.

Структура соціально-комунікативної компетентності складається з таких компонентів: когнітивного (орієнтованість, психологічні знання і перцептивні здібності), поведінкового (уміння і навички) й емоційного (соціальні установки, досвід, система уявлень особистості). Пізнавальний компонент передбачає стійку здатність розуміти самого себе, а також інших людей, їх взаємини і прогнозувати міжособистісні події.

Дослідниця Н. Завіниченко, аналізуючи структуру комунікативної компетентності майбутнього психолога, виокремила в ній такі компоненти: “гностичний (система знань про сутність, структуру, функції, особливості спілкування загалом і професійного зокрема); конативний (загальні та специфічні комунікативні уміння, які дають можливість успішно

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

налаштовувати контакт із іншою людиною); емоційний (гуманістична настанова на спілкування)” [2, 41–42].

Структура соціально-комунікативної компетентності проявляється через виокремлення певних комунікативних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до неї, мотивації і досвіду діяльності.

Дослідниця О. Жирун виокремила у структурі комунікативної компетентності редактора дві складових. Перша – інструментальна “це уміння й навички спілкування, а також знання про закономірності спілкування і комунікативні якості особистості. Друга складова – мотиваційно-ціннісна, містить у собі комунікативні цінності, настанови [1, 9–10].

Отже, соціально-комунікативна компетентність майбутнього офіцера є комплексом знань, умінь і навичок ділової взаємодії, що заснований на ціннісно-гуманістичних установах особистості та забезпечує ефективність комунікативної діяльності.

Соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів має складну структуру, що зумовлена змістом розвитком у них вміння впевнено спілкуватися з навколишніми людьми, презентувати себе та свої досягнення.

З перших днів навчання доцільно сформувати у курсантів позитивну мотивацію до вивчення рідної мови. З цією метою їхня увага зосереджувалась на власних комунікативних проблемах, щоб сформувався пізнавальний інтерес до проблем соціальної взаємодії, міжособистісного та міжкультурного спілкування. Також у процесі навчання заохочувались будь-які позитивні зрушення у соціально-комунікативному досвіді кожного, створювати ситуації успіху, стимулювати позитивний комунікативний досвід.

Для того, щоб забезпечити формування у курсантів соціально-комунікативної активності, діалогового стилю спілкування, умінь моделювати суперечку, дискусію, полеміку, розвинути техніку спілкування доцільно здійснювати особистісне включення майбутніх офіцерів до комунікативно-предметної діяльності на основі суб’єкт-суб’єктної взаємодії. З цією метою необхідно застосовувати такі методи навчання, як: виконання творчих завдань у діадах, тріадах; дискусії, презентації, доповіді, опонування, “круглий стіл”.

Для набуття досвіду роботи в команді можна здійснювати залучення курсантів до різноманітної творчої діяльності на основі кооперації, співробітництва, співтворчості. Такими можуть бути проблемні лекції, частково-пошуковий метод,

практикум з елементами “мозкового штурму”, робота в команді, техніка “акваріуму”, спільні (позааудиторні) дослідження.

Серед засобів, що сприяють формуванню соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців в умовах навчання, вирізняємо такі: діалог, створення сюжетних ситуацій, організацію самостійної діяльності, ігрові ситуації, технології розвитку критичного мислення через читання та письмо, тренінгові технології.

Для оволодіння майбутніми офіцерами різними стратегіями комунікативної поведінки варто моделювати ситуації ділового спілкування; проводити аналіз ситуацій, що пов’язані із обиранням різних комунікативних стратегій, моральним вибором, особливостями міжкультурної взаємодії; вводити в освітній процес елементи змагальності.

Процес навчання рідної мови здійснювався через такі форми та методи: лекції з розбором ситуацій, ділові, рольові ігри, дебати, публічний захист рефератів з розподілом ролей експертів та опонентів, навчальні турніри, робота в команді з розподілом ролей.

Позитивна мотивація курсантів до вивчення рідної мови забезпечується із урахуванням їх внутрішніх спонукань та прагнень, індивідуальних особливостей.

Становленню позитивної мотивації сприяла орієнтація майбутніх офіцерів на соціально та особистісно значущі цінності; гуманістична спрямованість навчання, що охоплює позитивне ставлення викладача до курсантів як до рівноправних партнерів в спілкуванні. Для цього створюємо емоційно сприятливу атмосферу на заняттях з рідної мови через ситуації успіху як засобу розвитку мотивації досягнення для вироблення у курсантів прагнення особистісного самовдосконалення.

Також використовуємо різні види самостійної роботи: виконання навчальних, тренувальних, пошукових, творчих завдань; знаходження, формулювання та розроблення майбутніми офіцерами індивідуальних варіантів розв’язання проблем.

Застосування навчально-мовленнєвих, природничо-мовленнєвих та проблемних ситуацій, прийомів візуалізації і естетичного впливу на курсантів значно активізувало їх діяльність із розвитку соціально-комунікативної компетентності. Особистісно орієнтовані технології (структурно-логічні, ігрові, тренінгові, діалогові) сприяли виробленню культури мислення майбутніх офіцерів, здатності до систематизації та узагальнення знань, здійснення самостійного творчого пошуку.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ

Важливу роль у здійсненні комунікації відіграє позааудиторна робота, що забезпечує оволодіння майбутніми офіцерами такими вміннями, зокрема: передавання інструментарію самопізнання та саморозвитку іншому, рефлексія власної діяльності і поведінки тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, соціально-комунікативна компетентність майбутнього офіцера є комплексом знань, умінь і навичок ділової взаємодії, що заснований на ціннісно-гуманістичних установках особистості та забезпечує ефективність комунікативної діяльності. Для підвищення ефективності формування означеного феномену викладачам ВВНЗ необхідно вміти проєктувати і реалізовувати на практиці освітні ситуації нового типу, орієнтуючись насамперед на розвиток людських здібностей, а не тільки трансляцію традиційних знань, умінь, навичок.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо вивчення зарубіжного досвіду формування соціально-комунікативної компетентності майбутнього офіцера.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жирун О. А. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності у майбутніх редакторів у взаємодії з авторами: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія". Київ, 2006. 20 с.

2. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07. Київ, 2003. 229 с.

3. Ковальчук І. С. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Житомир, 2018. 142 с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

5. Луговий В.І. Освіта, навчання, інформація, компетентність: канонізація понять (теоретико-методологічний дискурс). Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колективна Монографія. Київ, 2009. С. 178–210.

6. Назаренко В. О. Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності керівників Державної прикордонної служби: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.09. Хмельницький, 2007. 226 с.

7. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис. ... д-ра.

пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2005. 23 с.

8. Підручна З. Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Тернопіль, 2009. 21 с.

9. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ: К.І.С. 112 с. (Бібліотека з освітньої політики).

10. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. 404 с.

11. Теплицька А. Науково-теоретичний аспект професійної компетентності: українська наукова школа. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2018. № 10(165). С.41 – 46.

REFERENCES

1. Zhyrun, O. A. (2006). *Psychologichni osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti u maibutnikh redaktoriv u vzaiemodii z avtoramy* [Psychological features of the development of communicative competence in future editors in interaction with the authors]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

2. Zavynychenko, N. B. (2003). *Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho praktychnoho psykholoha systemy osvity* [Features of the development of communicative competence of the future practical psychologist of the education system]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 229 p. [in Ukrainian].

3. Kovalchuk, I. S. (2018). *Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin u vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladakh* [Formation of professional and communicative competence of future officers in the process of studying humanities in higher military educational institutions]. *Candidate's thesis*. Zhytomyr, 142 p. [in Ukrainian].

4. *Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy* (2004). [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]. *Library of Educational Policy*. (Ed.). O.V.Ovcharuk. Kyiv, 112 p. [in Ukrainian].

5. Luhovyi, V.I. (2009). *Osvita, navchannia, informatsiia, kompetentnist: kanonizatsiia poniat (teoretyko-metodolohichni dyskurs)*. *Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini i sviti: desiat rokiv naukovo pozhuku* [Education, training, information, competence: canonization of concepts (theoretical and methodological discourse). Modernization of higher education in Ukraine and the world: ten years of scientific research]. *Collective monograph*. Kyiv, pp. 178–210. [in Ukrainian].

6. Nazarenko, V. O. (2007). *Psykholohichni umovy rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti kerivnykiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby* [Psychological conditions for the development of communicative

**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ
ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

competence of the heads of the State Border Guard Service]. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi, 226 p. [in Ukrainian].

7. Pavlenko, O. O. (2005). Formuvannya komunikatyvnoi kompetentsii fakhivtsiv mytnoi sluzhby v systemi nepererвної profesiinoi osvity [Formation of communicative competence of customs service specialists in the system of continuing professional education]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 23 p. [in Ukrainian].

8. Pidruchna, Z. F. (2009). Formuvannya profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh perekladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional communicative competence of future translators in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil, 21 p. [in Ukrainian].

9. Pometun, O.I. Diskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti [Discussion of Ukrainian teachers on the introduction of a competency-based approach in Ukrainian education]. *Competence approach in modern education: World experience and Ukrainian perspectives*. (Ed.). O.V. Ovcharuk. Kyiv, 112 p. (Library of Educational Policy). [in Ukrainian].

10. Semenoh, O. M. (2005). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury [Professional training of future teachers of Ukrainian language and literature]. Sumy, 404 p. [in Ukrainian].

11. Teplytska, A. (2018). Naukovo-teoretychnyi aspekt profesiinoi kompetentnosti : ukrainska naukova shkola [Scientific and theoretical aspect of professional competence: Ukrainian scientific school]. *Youth & market*, No. 10(165), pp.41 – 46. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.04.2022

УДК 373.011.3-051

DOI:

**Ірина Андрощук, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету**

**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

У статті акцентовано увагу на проблемі реалізації конструктивної взаємодії учасників освітнього процесу та значенні комунікативної компетентності як засобу забезпечення ефективності цієї взаємодії. Встановлено різні підходи до визначення сутності комунікативної компетентності. Акцентовано увагу на певних складниках комунікативної компетентності (особистісних якостях, знаннях, уміннях і навичках) особистості, що впливають на ефективність взаємодії. Наголошено на важливості комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу як особливого виду педагогічного спілкування, спрямованого на виконання освітніх завдань через встановлення сприятливого психологічного клімату та оптимізацію взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

Ключові слова: комунікативна компетентність; комунікативна взаємодія; взаємодія учасників освітнього процесу; освітній процес; учасники освітнього процесу; заклади вищої освіти.

Лит. 9.

**Iryna Androshchuk, Doctor of Science (Pedagogy), Professor,
Head of the Technological and Professional Education Decorative Arts Department
Khmelnytskyi National University**

**COMMUNICATIVE COMPETENCE AS AN IMPORTANT MEANS OF PARTICIPANTS
EFFECTIVE INTERACTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS**

The article focuses on the problem of constructive interaction of participants in the educational process and the importance of communicative competence as a means of ensuring the effectiveness of this interaction. Different approaches to defining the essence of communicative competence are established. Emphasis is placed on such components of communicative competence as the ability to communicate and establish communicative contact, ability to establish relationships with the interlocutor; possession of means of regulating communicative actions; ability to resolve conflicts and self-control; tact and correctness in statements, respect for the interlocutor; the ability to listen, perceive and understand another person, to express one's thoughts clearly and reasonably. The interaction of participants of the educational process is defined as purposeful mutually conditioned activity of the participants of the educational process, which is aimed at achieving the anticipated goals in cooperation and involves the development of values, personal qualities, professional and pedagogical knowledge and skills, gaining social experience and professional success. The paper states that communication can be called the content of interaction because it involves the establishment of certain relationships with other participants in the educational